

ГАРАЦЬ

беларускай літаратуры

Алена КНИГА.

першую чаргу плануецца набываць прадметы музейнага значэння, якія будуць папаўняць ужо існуючыя калекцыі і адлюстроўваць літаратурны працэс на Беларусі ад старажытных часоў да XIX стагоддзя ўключна. Менавіта такіх матэрыялаў бракуе ў нашых фондах, аднак гэта натуральна, паколькі ўжо сёння ад тых часоў нас аддзяляюць стагоддзі. Акрамя гэтага, такія нашы філіялы, як музей Адама Міцкевіча ў Завоссі, Францішка Багушэвіча ў Кушылянах, таксама могуць быць дапоўнены рэчамі таго перыяду, калі там жылі гэтыя творцы, каб стаць яшчэ больш адметнымі і знакавымі.

Ужо вядзецца праца ў кірунку набывання аўтэнтычных рэчаў. Але пакуль не будзем раскрываць таямніцы, каб удалося здзейсніць усё задуманае (натуральна, гэта будзе залежаць і ад нашых фінансавых магчымасцяў). Важна мець не муляжы, а знакавыя прадметы ў экспазіцыях, каб наглядна бачыць, як развівалася наша пісьменства і літаратура.

У планах пашырыць і навукова-даследчую працу па шэрагу кірункаў, у тым ліку і па стварэнні радаводаў класікаў беларускай літаратуры.

Паміж класікамі і сучаснымі аўтарамі

Зміцер ЯЦКЕВІЧ: — У нас што тыдзень праводзяцца імпрэзы, якія закранаюць не толькі класікаў, але і сучасных літаратараў — абсалютна розных па сваіх светапоглядах, успрыняцці рэчаіснасці, бачанні і разуменні мастацкага слова. Часам

Наталля КАРОТКАЯ.

прыходзіцца звяртацца ў Інстытут літаратуразнаўства імя Янкі Купалы НАН Беларусі для атрымання рэцэнзій на кнігі некаторых аўтараў. Спадзяюся, што і надалей будзем працягваць супрацоўніцтва з сучаснымі творцамі.

Алена ЛЯШКОВІЧ: — Калі сучасны аўтар напісаў верш, прысвечаны Янку Купалу, мы з задавальненнем возьмем у нашы фонды яго рукапіс. Але больш стасуемся з аўтарамі па лініі культурна-адукацыйнай працы. Мы паставілі сабе задачу стаць эксперыментальнай пляцоўкай для маладых творцаў — гэта музыканты, мастакі, паэты і празаікі, якія могуць зрабіць прэзентацыю сваёй творчасці ў нашым музеі. Думаю, прадстаўленне свайго мастацтва ў Літаратурным музеі — пэўная адказнасць для аўтара. Працуючы з моладдзю, мы думаем аб тым, што папулярызуем нашага Янку Купалу.

Зінаіда КАМАРОЎСКАЯ: — у нас даволі актыўна праходзяць літаратурныя чацвяргі, прэзентуюцца кнігі, ушаноўваюцца пісьменнікі-юбіляры. Зараз карыстаецца попытам «Кватэрнік у дзядзькі Якуба» — нязмушаная сустрэча творчай моладзі. Там і бардаўскія песні спяваюць, і чытаюць уласныя вершы. Згодна, што прэзентаваць сваю кнігу ў літаратурным музеі — вялікі гонар для маладога аўтара. Таму можна сказаць, што і класікі, і сучасныя творцы ў пэўным сэнсе добра «супрацоўнічаюць».

Ніна ШЧАРБАЧЭВІЧ.
nina@zviazda.by

ЦАНТЭОН ВЯЧЫНЫ

ВЯЧКА
(?—1224)
Кукеноўскі
князь

Больш як два стагоддзі нашы продкі змагаліся з крыжакімі. Разам з беларусамі ў гэтай барацьбе ўдзельнічалі літоўцы, рускія, палякі, украінцы, латышы, эстонцы. Гэта было супрацьстаянне Захаду і Усходу. За крыжацкімі ордэнамі мечаносцаў і тэўтонцаў стаялі сілы ўсёй Заходняй Еўропы. Які лёс чакаў бы нашых продкаў, каб не перамаглі яны ў гэтай вайне?

У сярэдзіне XII стагоддзя пачалася шырокая агрэсія нямецкіх феодалаў на ўсход, землі палабскіх, балтыйскіх і заходніх славян. На захопленых славянскіх землях узніклі нямецкія герцагствы і графствы. Адразу ж пасля гэтага пачалася заваёва немцамі Усходняй Прыбалтыкі. Папа рымскі прыраўняў паход у Лівонію да крыжовага паходу ў Палесціну, але дзеля таго, каб мець пастаянную вайсковую сілу, каталіцкая царква заснавала ў Лівоніі вайскова-манаскі ордэн мечаносцаў. Папа Інакенцій III даў мечаносцам статут ордэна храмоўнікаў (тампліераў). Ордэн складаўся з братоў-рыцараў, братоў-святароў і братоў-служачых. Той, хто паступаў у Ордэн, даваў чатыры зарокі: паслухмянага Ордэну, дабрамудрасці, беднасці, прысвячэння свайго жыцця барацьбе з язычнікамі і ворагамі каталіцкай царквы. Кожны брат насіў на адзенні знак і адрознення — чырвоны крыж і меч, адсюль і назва Ордэна — мечаносцы. Жалезная дысцыпліна, добрая баявая вывучка, шчодрая падтрымка каталіцкай царквы рабілі Ордэн галоўнай сілай нямецкіх феодалаў у заваёве Усходняй Прыбалтыкі. Мечаносцы з фанатычным запалам распачалі сваю дзейнасць. «І залілі крывёю паганцаў усе дарогі і месцы. І захапілі яны многіх, і перабілі ўсіх мужчын, і звалі ў палон жанчын і дзяцей. Спустошылі і аддалі агню ўсе вёсі, а мужчын, якіх захапілі, ўсіх спалілі жывымі», — пісаў ордэнскі храніст Генрых Латвійскі. Занадта позна зразумеў сваю памылку полацкі князь Уладзімір, які дазволіў каталіцкім святарам «хрысціць» падуладных яму ліваў. Золата, якое плаціў рыжскі біскуп замест даніны ліваў, асляпіла полацкага князя — і быў страчаны дарагі час.

Вячка княжыў у Кукенойсе, што знаходзіўся ў Лівоніі, і быў васалам полацкага князя. У 1206 годзе на дапамогу крыжакам прыбылі новыя атрады нямецкіх феодалаў, а таксама дацкае войска пад кіраўніцтвам караля Вальдмара. Становішча ў Лівоніі склалася не на карысць Полацка. Адчуўшы сілу, Ордэн ад тактыкі ўступак палачанам, мірных пагадненняў з імі пераходзіць у наступ. Крыжакі напалі на Кукенойс і захапілі яго. Адкрыта далучыў Кукенойскае княства да ордэнскіх уладанняў рыжскі біскуп не наважыўся, таму ён вярнуў горад Вячку з умовай размясціць там крыжацкі гарнізон. Ганарлівы Вячка паўстаў супраць Ордэна: ён расправіўся з варожым гарнізонам, спаліў замак і адправіўся на Русь. Гэта адбылося ў 1208 годзе.

Да 1224 года пра Вячку няма ніякіх звестак у летапісах. Чым займаўся ў гэты час былы кукеноўскі князь? Не будзе перабольшаннем сказаць, што так і не ўклаў у похвы ён свой меч, працягваў ваяваць з крыжакімі. Вячка паступіў са сваёй дружнай на службу Ноўгараду, і, відаць, удзельнічаў у паходах наўгародцаў у Лівонію і Эстонію. Як вопытнага і сме-

лага ваяводу наўгародцы пасылаюць Вячку ў Юр'еў (цяпер Тарту) — фарпост Ноўгарада ў эстонскай зямлі. Да 1219 года крыжакі з дапамогай дацкіх войскаў захапілі Паўночную Эстонію і працягвалі наступ на эстонскія землі. З'яўленне ў Юр'еве Вячкі выклікала ўздым вызваленчай барацьбы эстаў супраць крыжакоў. Супраць Вячкі ў Рызе пачынаюць рыхтаваць паход. Было сабрана вялікае войска, у склад якога ўвайшлі мечаносцы, паломнікі, купцы, гараджане Рыгі, дружыны ліваў і лэтаў. Вайсковыя сілы ўсёй Лівоніі і Эстоніі былі кінуты на Юр'еў. З самага пачатку паходу крыжакі прыняліся за рабаўніцтва сёлаў эстаў. Падшышошы да Юр'ева, ордэнскіх войскі разбілі стан і шчыльным колам абклалі горад. Восем дзён крыжакі будавалі абложныя машыны, катапульты, штурмавую вежу з узроўнем замка. Вежу насунулі над ровам і пад яе абаронай крыжакі спусціліся ў роў і пачалі падкопацца пад вал. Каб аблегчыць штурм замка, крыжакі паслалі да Вячкі паслоў і прапанавалі яму «вольны шлях для выхаду з яго людзьмі, коньмі і маёмасцю, толькі б ён пакінуў замак і гэты народ (эстаў. — В.Ч.) адступнікаў». Вячка разумее, што горад не абараніць: рана ці позна вораг захапіць яго — занадта няроўныя былі сілы, але ён адмовіўся ад ордэнскага прапановы.

Многа дзён доўжылася аблога. Крыжакі абстрэльвалі замак з балістрыяў і катапульты. І ўдзень, і ўночы працягваўся падкоп пад замак. У адказ з замкавых сцен стралілі з лукаў і балістрыяў. «І біліся так шмат дзён», — сведчыць Генрых Латвійскі. Раззлаваныя крыжакі на вайскавай радзе вырашылі нікога з абаронцаў замка не шкадаваць і «адпомсціць ліхадзеям на жах іншым». Нарэшце быў гатовы падкоп, і крыжакі пайшлі на штурм. Абаронцы замка адчайна адбіліся ад ворага. Эсты адкрылі спецыяльныя адтуліны ў вале, праз якія скочвалі ўніз вогненныя колы. Але закутыя ў даспехі рыцары раскідалі агонь, збілі полымя са штурмавой вежы і ў сваю чаргу зашлілі замкавую браму. Частка штурмуючых пранікла ў адтуліны ў вале і, зламаўшы супраціўленне эстаў, уварвалася ў замак. За крыжакімі на штурм кінуліся дружыны ліваў і лэтаў. Уварваўшыся ў замак, крыжакі пачалі жорсткую расправу з абаронцамі: «І адразу пачалі забіваць народ, і мужчын, і жанчын, не шкадавалі нікога, так што лічба забітых даходзіла ўжо да тысячы», — піша Генрых Латвійскі. Вячка разам з дзвюма сотнямі воінаў заняў абарону ў ўнутраных умацаваннях. Усе воіны і сам князь загінулі ў няроўным баі. Крыжакі авалодалі замкам.

Смерць Вячкі і ягоных вояў, аднак, не была дарэмнай: подзвіг беларускага князя натхняў рускіх і беларускіх воінаў на Чудскім возеры і ў далейшай барацьбе з Ордэнам.

Вітаўт ЧАРОПКА.

Памяць

ДА ЮБІЛЕЮ ПАРТЫЗАНСКАГА КАМАНДЗІРА

У Віцебску адсвяткавалі 125 гадоў з дня нараджэння Героя Савецкага Саюза Міная Піліпавіча Шмырова. Ён нарадзіўся ў снежні 1891 года ў вёсцы Пунішча Веліжскага павета Віцебскай губерні. Гэты легендарны чалавек вядомы далёка за межамі нашай краіны як афіцэр арганізатараў і кіраўнікоў партызанскага руху Беларусі.

— Сёлета мы святкуем дзве даты: юбілей Міная Піліпавіча Шмырова і 50 гадоў з дня ўтварэння музея. У сувязі з гэтым арганізавалі шэраг мерапрыемстваў, якія праводзілі ўпершыню. Сярод іх, напрыклад, квест-гульні. Іх удзельнікі розных узростаў наведвалі мемарыяльныя мясціны. Снежань — самы насычаны месяц на падзеі, — расказала карэспандэнт «Звязды» дырэктар Віцебскага абласнога музея Героя Савецкага Саюза М.П. Шмырова Ірына ШЫШКОВА.

У прыватнасці, нядаўна правялі «круглы стол» «Асоба ў гісторыі, праблема ўспрымання». Удзел у ім бралі прадстаўнікі музеяў, архіваў, грамадскіх арганізацый, аспіранты і студэнты гістарычнага факультэта ВДУ імя П.М. Машэрава. Адбыўся і вечар памяці, на які запрасілі ветэранаў вайны, былых вязняў фашызму.

А завяршыла ўрачыстыя мерапрыемствы традыцыйная акцыя «Партызанская ёлка», 12-я па ліку! Падчас яе гучалі песні ваенных гадоў. Арганізавалі экскурсію ў копіі партызанскіх зямлянак.

Члены клубаў ваенна-гістарычнай рэканструкцыі аднавілі і паказалі рэальны гістарычны факт. У ноч на 23 лютага 1943 года каля 500 узброеных байцоў сфарміраванага немцамі Волга-Татарскага легіёна са зброяй перайшлі на бок партызанаў. Да гэтага яны знішчылі тры фашысцкія штабы. Легіён называўся «Ідэль-Урал». Слова «Ідэль» у перакладзе з татарскай мовы азначае «Волга».

Фота БЕЛТА.

У выніку сарвалася карная аперацыя «Шаравая маланка». У тым жа годзе амаль усе з ліку тых, хто пачаў ваяваць за Чырвоную Армію, загінулі. Пра гэта «Звязда» расказвала.

Гледачоў «Партызанскай ёлкі» частавалі гарбатай і сушкамі. Арганізавалі конкурсы, напрыклад, на самае меткае кіданне гранаты. Было шмат ахвотных сфатаграфаванняў з даследчыкамі гісторыі вайны.

— Сёння вы ўбачылі прадстаўнікоў клубаў з Гомельскай вобласці. Мы неаднаразова прыяздзілі ў Віцебск. Падтрымліваем сувязі з мясцовым клубам. Здымаліся ў дакументальным кіно, якое паказвалі па цэнтральных беларускіх тэлевізійных каналах. Бярэм удзел у мерапрыемствах за мяжой. Напрыклад, з задавальненнем выступаем у Смаленскай вобласці — на фестывалі «Салаўёва пераправа», — адказаў на пытанні журналіста кіраўнік гомельскага клуба ваенна-гістарычнай рэканструкцыі «Памяць» Сяргей ЧУЧВАГА.

На мерапрыемстве прысутнічалі дэпутаты Палаты прадстаўнікоў Нацыянальнага сходу і прадстаўнікі мясцовай улады.

— Сярод вас, бадай, няма тых, каго б не закрнула вайна. Нашы продкі супрацьстаялі магутнай групой вермахта, якая мела добрае ўзбраенне. І тым не менш мы перамаглі! — перад прысутнымі выступіў начальнік галоўнага ўпраўлення ідэалагічнай работы, культуры і па справах моладзі Віцебскага аблвыканкама Геннадзь ЯГОРАЎ.

Музей штогод наведваюць прадстаўнікі розных краін. За паўвекавую гісторыю тут пабывала нямала знакамітых людзей. Напрыклад, у чэрвені 1975 года з экспазіцыяй азнаёмілася Валяціна Церашкова. Яна, дарэчы, як і Шмыроў, была ўдастоена звання «Ганаровы грамадзянін горада Віцебска».

Аляксандр ПУКШАНСКІ.
pukshanski@zviazda.by